

4. Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Дніпропетровська область : у 2 кн. / упоряд. : Є. І. Бородин, О. Г. Бажан, В. В. Іваненко, Л. Л. Прокопенко, Р. К. Терещенко. – Д., 2009. – Кн. 1.

5. **Романець Н. Р.** Репресивна політика радянської влади в українському селі (1925–1939) / Н. Р. Романець. – Кривий Ріг, 2014.

6. **Сталин И. В.** Политический отчет ЦК к XVI съезду ВКП (б), 27 июня 1930 г. / И. В. Сталин. Соч. – Т.12.

7. **Тронецько П. Т.** Наш священний обов'язок / П. Т. Тронецько // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1995. – № 1/2.

Надійшла до редколегії 30.07.2015

УДК 069.51:94(477.63)

В. М. Бекетова

*Дніпропетровський національний історичний музей
імені Д. І. Яворницького*

ПРИВАТНІ МУЗЕЇ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розглянуто мережу сучасних музеїв Дніпропетровської області та тенденції її розвитку за рахунок створення приватних музеїв у 2000-х рр.

Ключові слова: приватний музей, музейна мережа, Дніпропетровська область.

В. М. Бекетова

*Днепрпетровский национальный исторический музей
имени Д. И. Яворницкого*

ЧАСТНЫЕ МУЗЕИ В ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Рассмотрена сеть современных музеев Днепропетровской области и тенденции ее развития за счет создания частных музеев в 2000-х гг.

Ключевые слова: частный музей, музейная сеть, Днепропетровская область.

V. M. Beketova

Dnipropetrovsk national historical Museum. D. I. Yavornytsky

PRIVATE MUSEUMS IN DNIPROPETROVSK REGION AT THE PRESENT STAGE

The article deals with modern private museums in the Dnipropetrovsk region. History of themuseum science in the Dnipropetrovsk area numbers 165

© В. М. Бекетова, 2015

years. The first public museum of the Katerinoslav (modern Dnipropetrovsk) in 1849. The first private historical and archaeological museum was founded by O. Poll in 1887. Modern Dnipropetrovsk region number 132 different museums. In 2000s 5 new private museums appeared. They were set up on the basis of private collections. Among them there are: historical and archaeological museum of V.Celyanin, museum of Jewish Memory and Holocaust in Ukraine, Museum of Cross, Museum of the Ukrainian painting and Museum of car and lorries. The historical and archaeological museum of V. Celyanin was the first private museum in the Dnipropetrovsk region. His museum collection includes about 500 exhibits. The Museum of Cross possesses the collection 2000 crosses from 15 regions of Ukraine. Popular in the city is the Museum of the Ukrainian painting, opened in 2013. Most of the pictures here were painted during the soviet period. The Museum of cars is established on the basis of M. Prudnikov's private collection. Thus, the private museums exist and we believe soon new museums will appear in the city.

Key words: private museum, museum network Dnipropetrovsk region.

Історія музейної справи в Дніпропетровській області нараховує 165 років, беручи свій початок від створення першого Громадського музею Катеринославської губернії у Катеринославі в 1849 р. за правління губернатора Андрія Яковича Фабра. Перший приватний історико-археологічний музей, доступний для широкої публіки, на Катеринославщині був створений О. М. Полем до 100-річного ювілею міста Катеринослава у 1887 р. і проіснував до 1890 р. [1]. Приватне полівське зібрання пам'яток археології, історії і культури краю було покладено в основу Обласного музею ім. О. М. Поля, створеного 1902 р., який існує і донині – Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького (далі в тексті скорочено – ДНІМ). До зібрання О. М. Поля приєдналися інші понад 20 приватних колекцій [4]. Тобто музейна справа нашого краю спиралася на приватне колекціонування предметів старовини місцевого краю та пам'яток світової цивілізації, зокрема античності, нумізматики різних часів, релігій козацької доби, архівних та книжкових пам'яток тощо. За радянських часів приватне колекціонування хоч і існувало, але не мало чіткої законодавчої бази. Як правило, приватні колекціонери приховували свої колекції від влади і громадськості. Віталюся тільки збирання марок, значків, монет, бон, різних наклейок та етикеток. Про унікальні колекції дізнавалися випадково. Вважалося, що, якщо колекція цінна, то пам'ятки або викрадені з музеїв та храмів, або придбані незаконним шляхом її власником, у тому числі й під час незаконних розкопок археологічних пам'яток (чорні археологи). Як приклад, постає історія із зібранням, своєрідною кунсткамерою, електрика з Кіровограда Олександра Ільїна [3], до якого входило біля 3–4 тис. різноманітних речових історико-культурних пам'яток (200 кг срібла в

монетах та ювелірних виробках), 5–7 тис. раритетних книг та документів, загальною вартістю 40 млрд дол. США [5].

Традиція створення приватних музеїв на основі різноманітних приватних колекцій, перервавшись за радянської влади, поновилась вже в наш час. Про нові музеї, що створюються в області, ми дізнаємося здебільшого з мережі Інтернет та місцевої преси. У ДНІМ у поточній науковій документації зберігаються уніфіковані паспорти та звіти музеїв Дніпропетровської області, які реєструються в органах влади та стають на облік в управліннях та відділах культури, в органах місцевого самоврядування, тобто саме в музеї накопичується науково-діловий архів для майбутніх досліджень розвитку музейної справи. Саме ці джерела та особисті спостереження були використані для створення даного повідомлення стосовно виникнення приватних музеїв у нашій області у 2000-х рр.

На сьогодні (січень 2015 р.) в Дніпропетровській області, за даними ДНІМ, функціонує 132 музеї різних типів та профілів. Здебільшого це музеї комунальні (24) та громадські (106), а за профілем – комплексні (120), які відтворюють природу, історію, етнографію, культуру і місцево краю. Крім того, в області наявні історичні, літературні, природні, художні, технічні та меморіальні музеї.

Серед наявних в області музеїв у 2000-х рр. з'явилося п'ять приватних музеїв, заснованих на базі приватних колекцій (юридичні та неюридичні особи), а саме: Історико-археологічний музей корпорації ВЕЕСВІ (приватна колекція президента корпорації Володимира Селяніна) в м. Дніпропетровську, Музей Хреста в с. Гречане Петриківського району (приватна колекція Віктора Векленка), Музей «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні» (власність Єврейської общини Дніпропетровська), Музей українського живопису (приватна колекція Олега Наумова), Музей «Машини часу» (приватна колекція автомашин В. М. Пруднікова) в Дніпропетровську.

Одним із перших приватних музеїв на Дніпропетровщині був історико-археологічний музей Володимира Селяніна. Він був створений і взятий на облік як музей на громадських засадах 24 вересня 2001 р. Розташований музей у приміщенні корпорації ВЕЕСВІ по вул. Курсантській, 3. Загальна площа музею 150 кв. м, саме на цій площі розташовано експозицію музею, де представлено археологічні знахідки доби кам'яного віку, раннього металу (енеоліт та бронза), залізного віку, античних часів та середньовіччя. Всього в колекції музею біля 500 предметів. Багато років Володимир Селянін збирав (скуповував) у різних містах, зокрема в Криму, різноманітні, інколи унікальні, пам'ятки культур і народів Подніпров'я та Північного Причорномор'я давніх часів. Серед експонатів його музею можна побачити рідкісні предмети доби каменю та бронзи (знаряддя праці,

зброю, амулети), чорнолаковий античний посуд, коропластику, зразки античного скла, прикраси та зброю, саркофаг з декоративними наліпами, столовий посуд, прикраси та предмети вбрання, пряжки, надгробні плити та кам'яну скульптуру [2].

Наприклад, цінною є колекція коропластики – статуєток людей і тварин з глини (теракотові). Це один з найдавніших видів мистецтва. Його зародження відноситься до VII–VI тисячоліття до нашої ери. У середині другої половини II тисячоліття до н.е. в Греції, насамперед у Мікенах, виготовляли ліпні статуєтки богині родючості. Теракоти пізнього часу при їх жанровому, на перший погляд, характері дуже рідко служили прикрасами житлових приміщень. Як і теракоти більш раннього часу, вони призначалися, насамперед, для культових цілей. Їх клали в могили, використовували в різних поховальних ритуалах, приносили в якості дарів у храми і святилища божества. І кожного разу ці статуєтки відбивали світогляд і релігійні вірування людей своєї епохи. У музеї експонуються: маска актора, вершник, гутус, статуєтка богині Кібели, маска бога Діоніса та ін. Серед чорнолакового посуду слід особливо вирізнити канфар з Північного Причорномор'я, скіфос, лекану та лекіф з Аттики IV–III ст. до н.е. Безперечно, найціннішою знахідкою, що зберігається в музеї є саркофаг з приліпами походженням з Боспору, I–II ст. н.е. Матеріали – ялівець, кипарис. Розміри: висота 109,5 см, довжина корпусу 186,5 см, ширина 53,5 см. У вигляді храму з вертикальним розчленуванням стінок колонками, двохскатною кришкою коринфського типу та висувним ложем для покійника. Приліпи – розфарбовані гіпсові відливки [2].

Є серед музейних предметів з колекції В. Селяніна і сучасні підробки, але так майстерно зроблені, що їх важко відрізнити від оригіналів. У 2004 р. колишній директор музею Олександр Сергійович Єременко, отримавши наукову консультацію доктора історичних наук, професора ДНУ, археолога І. Ф. Ковальнової, упорядкував каталог цього музею, який було надруковано в типографії ТОВ «Ютекс» у Дніпропетровську невеликим тиражем. Музей можна відвідати за попередньою домовленістю з власником, оскільки на сьогодні в музеї немає директора.

У жовтні 2012 р. у Дніпропетровську було відкрито музей «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні». Цей музей належить Єврейській общині Дніпропетровська, теж є приватною власністю і зареєстрований в органах місцевого самоврядування як окрема юридична одиниця в листопаді 2013 р. Музей розташований на трьох поверхах Центру «Менора» в Дніпропетровську. Автором концепції музею виступив Ігор Щупак, керівництво проектом було покладено на Марка Шляка, який є членом Опікунської ради Дніпропетровської єврейської громади. Велику роль у створенні й відкритті музею зігра-

ла узгоджена і дружна робота Дніпропетровської єврейської громади. Серед творців експозиції, яка займає в цілому площу більше ніж 3 тис. кв. м, – відомі українські художники, історики, культурологи та громадські діячі.

Музей присвячений одній з найстрашніших трагедій минулого століття – Голокосту – і покликаний відображати історію великої і дивовижної нації, яка була практично повністю знищена. Експозиція музею складається із трьох великих залів, які у свою чергу поділені на п'ять тематичних відділів. Перший зал «Пам'ять єврейського народу і Голокост в Україні» розкриває особливості життя євреїв (розділ експозиції «Історія євреїв України XVII – XX ст.»), знайомить відвідувачів з основами іудаїзму (розділ «Тора, духовні основи іудаїзму»).

Другий зал «Голокост» займає особливе місце в Музеї. Експозиція відображає трагічну долю єврейського народу під час Другої світової війни. Це наймасштабніша експозиція, яка включає такі підрозділи: «Нацизм і антисемітизм в Європі», «Бабин Яр», «Евакуація», «Гетто», «Концтабори і табори смерті». Тут також є експозиція «Дитячий зал», «Опір Голокосту», «Колаборація», «Праведники народів світу». Далі йде «Зал пам'яті – зал імен». Третій зал – «Пам'ять про Голокост. Відродження єврейського життя після Голокосту». Символічною можна назвати інсталяцію під назвою «Розлом світу», встановлену біля входу в музей, яка нагадує всім присутнім про світові події після приходу до влади нацистів. Крім того, в Музеї також обладнані сучасні зали для тимчасових експозицій, працює бібліотека, інформаційний центр та ін. При створенні експозицій, крім традиційних вітрин використовувалися новітні мультимедійні інсталяції, голограми, аудіовізуальні технології. Фонди музею налічують понад 8 тис. од. музейних предметів.

Третім за хронологією створення був так званий Музей Хреста (ставрографічний та етнографічний). Більше 2 тис. натільних хрестиків з 15 областей України виставлено в експозиції музею Хреста в козацькому хуторі Галушківка, с. Гречане Петриківського району. Розташовано музей у стилізованій українській хаті, де всі стіни увішані вітринами із сотнями хрестів. До кожної вітрини можна підійти і в найдрібніших деталях розглянути вподобаний хрестик. Кожен з них відображає долі людей і відтворює історію України. Адже у вітринах хрестики, згруповані по областях і навіть районах, в яких їх знайшли, та за періодами – в цілому експозиція музею охоплює дев'ять століть: з X по XX ст. Колекція відображає всі культурно-етнологічні верстви людей, що населяли Україну.

Завдання музею наблизити культурну спадщину до простих людей, адже в музеї зібрані обереги з усіх районів нашої та сусідніх областей, і кожен може знайти хрестик умовно свого предка. Більшість

хрестів музею металеві, але можна знайти і керамічний, і скляний, і навіть кістяний натільний оберіг. Хрестики різних розмірів, фактур, різьблення – розглядати їх можна годинами. Щоб відвідувачі музею не загубилися в різноманітті, екскурсивод детально розповідає про кожний експонат на стендах і показує найцікавіші знахідки. Основна маса хрестиків – це не купецькі або дворянські, а селянські натільні хрестики. Тому концепт музею дуже вдало вписався в етнографію хутора Галушківка і Петриківського району. Адже Петриківка – це не тільки розпис, але і знамениті ткані килими, вишивка, соломоплетіння та багато інших культурних традицій. Музей користується великим попитом у населення Дніпропетровщини, він включений до туристичного маршруту із зеленого туризму.

Напередодні Дня художника України, 11 жовтня 2013 р., у Дніпропетровську відкрився приватний Музей українського живопису. Це художній, просвітницький і дослідницький проект, спрямований на збереження імен, відродження інтересу до дніпропетровської школи живопису, популяризацію українського мистецтва. Засновник музею – бізнесмен Олег Наумов. Левову частку свого життя він займався колекціонуванням робіт дніпропетровських художників. Перша експозиція, яка була створена в музеї, налічує понад 200 робіт і присвячена дніпропетровським художникам ХХ ст. Крім живописних і графічних робіт (а їх всього в колекції музею близько 500), на вернісажі представлено альбоми, буклети виставок 1960–1970-х рр., особисті речі, слайди з фотографіями із сімейних архівів, – те, що допоможе зберегти пам'ять про наших видатних земляків. Колекція буде і далі поповнюватися, а ті матеріали, яких поки немає в музейному зібранні, розміщені на інтернет-сайті музею www.museum-painting.dp.ua. Там же можна подивитися відео зі спогадами родичів. Крім того, на сайті систематизується інформація не тільки про дніпропетровських, а й про українських художників ХVІІ–ХХ ст.

Більшість картин, виставлених у Музеї українського живопису, написані в радянський час. Тут можна побачити як пейзажі (В. Матюшенко, «Бузкові дерева», 1970), так і картини великих радянських будівничих (Н. Родзін, «Над будівництвами», 1960), портрети (М. Кокін, «Портрет Н. Н. Кокіної», 1959), натюрморти (А. Войцехівський, «Натюрморт з яблуками», 1960-і рр.). Серед експонатів музею понад 500 картин, в 2014 р. засновники музею обіцяють оновлювати експозиції кожні 10 днів.

У Музеї українського живопису є оригінальна кімната – «Музей однієї картини». У кімнаті знаходиться стілець, навпроти – висить велика картина-пейзаж дніпропетровського художника Віктора Матюшенка (1925–1984). З вигляду картина нічим не примітна. На ній ми бачимо кілька дерев, що ростуть на пагорбі, село далеко, річку, бла-

китне небо ... Закриваються двері, що відокремлює вас від суєти великого міста, і голос з динаміків починає розповідати про пейзаж, особливості картини і життєвого шляху її автора. Коли починаєш вслухатися, то дивуєшся, як майстерно можна описати словами те, що намальовано на полотні. І сама картина вже здається досить хитромудрою, і художні прийоми автора проступають чіткіше. На виставках однієї картини вже експонувались твори А. Ткача, А. Потапенка, Г. Чернявського. Кожен відвідувач може зробити добру справу – пожертвувати гроші на реставрацію картин. Ці старі картини, пошарпані часом і недбалим ставленням, розміщені тут же. Після реставрації вони займуть своє місце в експозиції музею.

Музей «Машини часу» є приватним музеєм технічного профілю, створений на базі приватної особистої колекції Михайла Пруднікова. Відкриття музею відбулося на 13 листопада 2014 р. Розташований музей в окремому приміщенні (колишня промислова будівля, у вигляді цеху), за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Мандриківська, 44. Загальна площа музею 1161,7 кв. м, експозиційна – 1052,7 кв. м. Музей працює з 10.00 до 18.00, щоденно, крім понеділка (вихідний). У музеї зберігається і експонується 45 автомобілів 1930–1970-х рр. (легкові – 15, спортивні – 5, вантажні спеціальні – 19, мотоцикли – 3, та ін.). Серед легкових автомобілів наявні: «Москвичі», «Чайки», «Победи», «Волги», «Запорожці», різної модифікації, виготовлені в різні роки. Вантажні машини представлені автобусом, пожежною машиною. Окремий розділ присвячений автомобілебудуванню Дніпропетровщини – вантажівці ДАЗ-150 «Українець», перший прототип якої ще в 1948 р. виготовили на Дніпропетровському автомобільному заводі, і сільськогосподарській техніці, яку випускали Південний машинобудівний і Дніпропетровський комбайновий заводи. Серед експонатів – машина для інвалідів, яку не хотіли ремонтувати на жодній СТО через «диявольські» номери. «У неї номер кузова 39666, номер двигуна 28 66 і її держномер 1216, тобто скрізь присутні шістки. Відновлення автомобіля велося на трьох СТО – на першому люди запили через місяць, не змогли її полагодити, на другому почалися фінансові проблеми. Вона простояла, кинута в гаражі, 5 років», – розповів на відкритті музею Михайло Прудніков. Експозиція оформлена у вигляді міської вулиці з бруківкою, вуличними ліхтарями, заправочною станцією та автоматами газводи, люками тощо. Крім того, в музеї зроблені інтер'єри 1960–1980-х рр. під назвою «Бібліотека» та «Кафе» – «Народжені в СРСР», оздоблені предметами, які могли бути розташовані у «червоному кутку» або кабінеті різних підприємств та установ, закладах громадського харчування. Один із розділів музею присвячений перебуванню в Катеринославі в 1820 р. О. С. Пушкіна, який, як відомо, зупинявся в приватному будинку на Мандриківці, – «Мандриківські миттєвості О. С. Пушкіна».

Таким чином, якби громадськість не ставилася до приватного колекціонування і подальшого створення приватних музеїв (негативно чи позитивно), факт їх існування відбувся, і, очевидно, що розвиток музейної мережі в нашому краї і в Україні буде продовжуватись і в цьому напрямі теж.

Бібліографічні посилання

1. Віхи музейної біографії: До 160-річчя заснування Дніпропетровського історичного музею імені Д. І. Яворницького / авт.-упоряд: Н. І. Капустіна і В. М. Бекетова. – Д., 2009.
2. Каталог старожитностей з зібрання Історико-археологічного музею корпорації «ВЕЕСВІ» (від палеоліту до середньовіччя). – Д., 2004.
3. Кулибаба Ю. По следам миллионера в стоптанных башмаках / Ю. Кулибаба // Комсомольская правда. – 1995. – 22 марта.
4. Музеї Дніпропетровської області. Довідник-путівник / уклад. : Н. І. Капустіна, В. М. Бекетова. – Д., 2006.
5. Шапочка Я. Часть уникальной коллекции кировоградского электрика Александра Ильина выкрали из местной библиотеки / Я. Шапочка // Факты. – 2002. – 25 окт.

Надійшла до редколегії 24.01.2015

УДК 94:669

Г. П. Євсєєва,* Ю. О. Великородна, В. Є. Сухов*****

**ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*

***Державне підприємство «ДНД ПВІ «НДІпроектреконструкція»*

****Громадська рада при виконкомі Дніпропетровської міської ради*

СТАН НЕРУХОМОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Проаналізовано стан нерухомої культурної спадщини Дніпропетровська на сучасному етапі, визначено роль громадських організацій, зокрема, роль комітету з питань збереження культурної спадщини Громадської ради при міському голові Дніпропетровська. Сформульовано основні проблеми та перспективи збереження нерухомої культурної спадщини.

Ключові слова: нерухома культурна спадщина Дніпропетровська, комітет з питань збереження культурної спадщини Громадської ради при міському голові Дніпропетровська, об'єкти культурної спадщини, історичні ареали міста Дніпропетровська.